

VALENCIA NOVA

SEMANARI REGIONALISTE

Número 501, 5 céntims

La correspondencia al Director
APAREIX ELS DUMENCHES

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Plaza d' Espartero, núm. 3, entresuelo
Valencia-(Grau)

Número atrasat, 10 céntims

No se tornen els orichinals
APAREIX ELS DUMENCHES

SOBRE EL DIRECTE

Atenent els consells de persona competent en la lley de Churisdiccionis, retirem el gravat que tenim preparat, per pór á caure en ella, pero apesar de tot, reformano el publicarem el proxim dumenge.

El Directe á Madrid

El tren directe está en perill! Esta es la advertencia que feem á tots els valencians en nostre número anterior, y la fem en el sentimento y amargura que deu de produir casi, casi, la completa convicció de que es quedem sinse el directe. ¿Degut á qué? Huí per huí, no podem espesificar qui tinge la culpa, á tots mos alcansa; pero entre tots els més culpables, els valencians. Perque en asunt de tanta importancia moral y material pera mosatros com es esta la del directe, no debén haber sedit ante promeses banes de politcs y menos en vespres de eleccions. Se quedem sinse el directe, y es per nostra apatia. Nostre lleal esperit, mos fa chusgar als demés com així mateixa y eixes mires tan elevaes y eixa completa confiança ha segút y es, la causa de nostra perdisió, el motiu obigat pera que tots no se se burlen, pera que ningú mos fasa cás. Mentre m' satros confiem y esperem la apertura del «Galliner de la nació» pera resoldre el problema del directe, alguns mes vius, es menechen pero en tal activitat, que apesar de que mos se se puga tachar de pesimistes casi, casi aseguraríem que no tindrem el directe. Sincuanta mil trampes s' han pensat, antes que considir el directe y en tantes com son, difficultserá, que no sigan víctimes de ninguna de elles. Nostre p'leit, ha segut y es, el que se traga á subasta la construcció del directe en (la promesa feta de Romanones), la garantía del sinc per sent. Pues bé. El dumenge pasat, ixquerem peigant á la prensa diaria per tindre tan abandonat este asunt, y com si haguera segut una banderilla de foc, ixqué el dimats ocupançe del directe. ¿Pero de quina manera? De modo tal, que més li haguera balgut; no tocaro. Pues únicament se limità tota la prensa ha transcriure les paraules del ministre Villanova á insistir en la tercera subasta sinse la garantía y si així es fa així, ja dios directe! ¡no es presentarà poster! Asó es una convicció cheneral. ¿Y si contra la opinió cheneral, se presentarà poster? No debém alegrarse, porque si tal susuira, seríem víctimes per dos bòtes *Parlem en hipòtesis*. Este poster á no ser Valencia-Madrit podria ser un poster estrançer dispost á favorir á les empreses de ferrocarrils antes que á mosatros. De quina manera? De la siguiente: El poster podria ser una representació de les actuals (com si diguerem un testaferro) per la dignitat patriótica, no pot ser nin-

gún español, pero com els estrançers no tenen res que vore en nostre amillorament, per dinés *canta el segó* y com per molt que se done en la subasta, molt més se ha de guanyar sino se construix el verdader directe, no ya pór á un rival. Dueños yá se fa una combinació de vies baix la promesa de economes al estat y ve á resultar una burla més pera els valencians. Aixó es molt supondre. No hués si se té en conter, que cada dia se presenta un nou proyecte, se ochen novés manifestacions y en sortes caixs yan molts dinés. Conque no's desculde la prensa diaria y obligue als seus corresponsalis á que averigüen diariament lo que 's pensa del directe, tinguemos al corrent y mosatros tots no's desculdem perque la cosa mereix la pena.

ROBERTO BALLESTER

La questió de sempre

“L' idioma valencià”

¿Es idioma ó dialecte, lo qu' es parla en aquest bensit Reine valencià? Heu así la questió magna y palpitant de les discusions entre valencians regionalistes y valencians centralistes ó castellanisats.

Uns—els valencians centralistes—s' aferren en dir qu' es dialecte; altres—els valencians regionalistes—proclamen qu' es idioma. Y es de vorer les discussions acalorades que mamprenen pera defendre cadascú la sehua tesis! Lo p'jor es que ningú s' aclarix y cadascú s' eu d'ú sa cá la mateixa opinió qu' ans de razonar ab els contraris d' idees. ¿Cóm s' han d' aclarir si, pera discutir si una parla es idioma ó dialecte, ó fan per el camí de la filología y de la llengüística? «Filológicamente no es pot distinguir la llengua del dialecte»—eixa es la máxima qu' han llansat els homens de lletres últimament.

Y es molt natural qu' així s' creguen; perque un idioma pot degenerar en dialecte y un dialecte pot pujar á la categoria d' idioma. Filológicamente dialecte es una evolució, un matís d' una llengua—dihuen alguns filolecs. Aquesta afirmació sembla esvanir tots los ductes. Està molt clareta la diferencia entre idioma y dialecte, dirán els que lixquin l' anterior definició. ¡Pues no sinyor, no está claret! Perque totes les llengues son evolucions y matises d' altres. En este cas totes les llengues serien dialectes d' una llengua. Y razonant per este camí aplegaríem a admetre la desgabellada idea de que no' y ha més qu' una llengua asoles, la llengua mare, la qu' ha fet naixer totes les demés, que no son més qu' evolucions y matises de la llengua matris. Asó es un desbarat, per dos conceptes. Primer: perque j'qui es l' home capás de trobar la llengua primitiva, la llengua mare, la qu' ha engendrat á totes les altres? ¡Esta llengua no' ha trobat encara!

Segon: perque cauriem en l' absurd monstrós de dir que totes les llengues neolatinas son dialectes, com á matises y evolucions que son de la llengua latina. Y en

este cas la llengua castellana també seria dialecte; per un altre costat es dialecte del gallego y del asturí, com á evolució qu' es d' estos dos parles. Fixeu en les composicions literaries primitives castellanes y voreu com son gallego pur—les obres d' Alfonso el Sabi—ú molt paregudes al actual dialecte asturiá. Seguint estrelletjant per este camí aplegaríem á dir també qu' el català es un dialecte del provençal. ¡Un altre disparat! Per aixó els principals filolegs y llengüistes, veent els desbarats á qu' els conduïa el razonamiento de distinguir filológicamente l' idioma del dialecte, han optat per dir: «Filológicamente no es pot distinguir la llengua del dialecte».

—
¿Cóm distinguire n' pues la llengua del dialecte?

Si la filología no ens dona una diferencia esencial, ¿on anirem á trobar-la?

Y ha una diferencia evident, clara, que no deixà lloch á ductes de cap geure; y adoptá per tots els homens de lletres. Heu así la diferencia: «Tota parla que tinga gramática propia, diccionari y, sobre tot, qu' atja cultivat tots els geures literaris—que tinga literatura propia, vulch dir—es una llengua, un idioma. La parla que no reunixa aqueixes condicions es un dialecte. Asó es infalible y sancionat pels principals homes qu' es dediquen á aquests estudis.

Adoptant aquesta distinció infalible jo proclame ben alt y ab tota solemnitat qu' el valencià es un idioma perfecte.

Primer: el valencià té gramática propia. ¿No habeu sentit parlar de la gramática valenciana de Nebot, el gran filolog? ¿No teniu coneiximent de que han dos ú tres gramáticas valencianes més, quals noms no recordo jo ara?

Ergo: el valencià es una parla que té gramática propia y perfecta.

Segon: el valencià té diccionari propi y complet.

¿No teniu noticia del diccionari valencià-castellà del gran valencianista, filolog y literari incomparable Constantí Llombart? ¿No sabeu que tenim els diccionaris valencians—castellans del eminent llengüista, gloria del Reine valencià, Martin de Gadea y d' altres no menys preuatx homens de lletres, quals noms no em venen ara á la memoria?

Ergo: el valencià es una parala que té diccionaris propis y complet.

Tercer: el valencià té literatura propia; el valencià ha cultivat tots els geures literaris.

La literatura valenciana poseeix la gran figura culminant d' Ausias March, encarnació de la poesia mística, de la poesia lírica. Ans de passar avant vulch fer constar que Ausias March no es català. Ausias March es valencià net. Els darrers estudis literaris dels principals homens de lletres així s' fan constar. No cal tampoc pregonar les dots del gran poeta Mosen Bernard Fenollar, del segle XV, lo mateix qu' el anterior.

També anomenarem l' obra mundial y admirable, qual nom es «Tirant lo Blanc». Aquesta obra representa el prototipo de la nove-

la caballeresc valenciana. Son autor tots sabeu qu' es l' immortal literat Joan Martorell. De l' importància d' esta obra no cal dir res; tots coneixeu el merit indiscutible que té. Solament com á cas curiós direm assó: Fa uns cuants anys únicament existien dos exemplars de l' esmentada obra en tota la península Ibérica. Estos dos exemplars estaven en la Biblioteca de l' Universitat de Valencia. Lo govern d' Anglaterra—concededor de totes les maravilles literaries—veuvgüeu tindrer un exemplar de «Tirant lo B anch» y acudí ab la sehua demanda al govern d' Espanya. Lo govern d' Espanya li demanà l' obra al Rector de l' Universitat de Valencia, dientli qu' era pera Anglaterra. Este es va negar á donarla, afegint que no'n quedaben més que dos exemplars. Pero els inglesos—que saben lo qu' es fan y tenen els diners molt solts—ofèreren 50.000 chelins per l' adquisició d' un exemplar de Tirant lo Blanch! Deu mil duros donaren els inglesos per una obra valenciana escrita en valencià! Y huf, si vostés van al «British Museum» de Londres, allí vorán eixa monumental obra de la literatura valenciana alsaa com or en pany. Allí està «Tirant lo Blanch» á la vista dels millions de turistes de tot lo mon, com á propaganda de la llengua valenciana y pera glòria del Reine de Valencia, nostra única patria. ¡Encara com ens queda un altre exemplar en la Biblioteca de l' Universitat de Valencia!

En questió de poetes llirichs y epichs la literatura valenciana pot oferir un grapat d' ells, tots molt notables per sert. Així tenim a Constantí Llombart, a Teodor Llorente, Felix Pizcueta, Iranzo, Boix, Torralva y altres més. Hásda teatre tenim, y dich assó perque quant una llengua cultiva el geure teatral es qu' ha aplegat al cim de la perfecció y del engrandiment. El teatre es lo ultim geure qu' apareix en totes les literatures. Lo teatre supón un poble y una llengua vella y ab molta tradició. Son moltes les llengues y els pobles que no han cultivat may lo teatre.

En l' especialitat de sainete temim á les dos grans figures Escalante y Bernat y Baldoví, que han donat moltíssimes obres á l' escena, algunes d' especial y ben marcat mérit. En questió de teatre sicalíptic també tenim al pare Mulet, ab ses dos grans comedies «Los amors de Melisendra» y «L' infant Telina y el rey Matarot». El teatre valencian serio ha existit ara. Tenim al gran Martí Orberá, que ab sos drames valencianos ha admirat á totes les persones de discretjuf y de bon gust. Ademés temim tots els autors premiats per lo «Rat-Penat» y el «Círcul de Belles Arts» en llurs concursos de drama valencian serio, gran y digno.

Siá tot assó afeugim tots els poetes y prosistes contemporanys, quals els incomparables y eminentis Durán Tortajada y Martínez Ferrando, Badenes Dalmau, Morales San Martin, Jimeno Pujades, Antoni de Cidón, Roch Chabás, Jancinto M. Mustieles y altres més, voreu com la literatura valenciana no te gens de despreciable,

Y pera que res manca també s' ha cultivat el Ealhlorisme, Martínez Martínez y Martín de Gadea son els dos representants del Eolklaire valencià, y que ó fan á maravilla per sert.

Algú de vostés afegeirà: «Aon está la oratoria, aon els cuentos? Respecte als cuentos vejen l' obra del genial y exquisit prosista Mora les Sanmartin titulada «Idilis llevantins». —Biblioteca l' Avenç de Barcelona—y algunos altres dels escriptors valencianos anomenats y elles els y respondrán millor que jo.

Es veritat, mancaba l' oratoria. Pero el malograt Roch Chabás ne va trovar anys en darrere quatre llibres de sermons valencianos de Sant Vicent Ferrer en l' archiu de la Seu de Valencia. Y gracies á Roch Chabás la llengua valenciana ha guanyat molt, perque hem sabut que també ne té oratoria y oratoria gran, ni mes ni menys que del gran Sant Vicent Ferrer.

Ergo: el valencià es una parla que té gramática propia, diccionaris propis y literatura propia. Ergo: el valencià es un idioma perfecte y gran.

Podem dir qu' es dialecte una parala en la qu' han escrit Cervantes, Lope y Calderón?

Podem anomenar dialecte á una llengua en la qu' han escrit Mosen Cinto Verdaguer, Angel Guimerá y Joan Maragall?

Podem acáis dir qu' es dialecte un idioma en el qu' han escrit Ausias March, Teodor Llorente y Sant Vicent Ferrer? Podem dir, per últim, qu' es dialecte una parala qu' ha produït un' obra com *As Lusiadas*, de Camões?

En canbi el asturí, l' andalús, el murcià, l' estremeno, etc., etc. son dialectes, perque no tenen literatura propia. Sols y tenen alguns cantos llirichs sens importància.

ANTONI ALCAYDE VILAR
Madrit Febrer 1913.

Amaneixer

En lo sequiol desperta ya l' arrull de l' aigua que sen fuig entre la brosa, olor al sel va derramant la rosa, el cant del pardalei en son pit ball,

La llum del sol, la terra posa rocha y s' ompli el camp de verdosensa capa, com els colors dels rays la posen guapa la nina, dels moments de sol se gocha,

El papello, volant, la mel replega d' una flor que s' despulla en lo matí, y en notes caprichoses que 'fan fi el cant del rosiniol al sel aplaga.

De blanc de plata es pinta la barraca, del funeral é apunta cap al sel una rella que forma un tenue vel en l' aire pur de l' hora se destaca.

En el arbre bota el pardalei altí, y el cant entona, anunsiador del dia, el llauraor desperta en l' alqueria deixant per el treball el seu dolz nin.

La llauraor canta eixint el sol, una cansó d' amor que l' vent s' empota, y que volant sen va á posar en la hora que cria en son treball el que ella vol.

Un chio que en cada flor que la hora escrit el seu amor, l' ànima tota, non deixa el bes que del seu cor li brota quant romp el abra y amaneix el dia.

Tot canta, tot desperta, tot somriu y en melodioses notes naix el dia, tot son pomelle de flora, tot alegria, dicha y amor que sole en la hora vidi.

PACO VALIENTE

¡Ché!! El millor paper de fu-
mar. De venta en tot el mon